

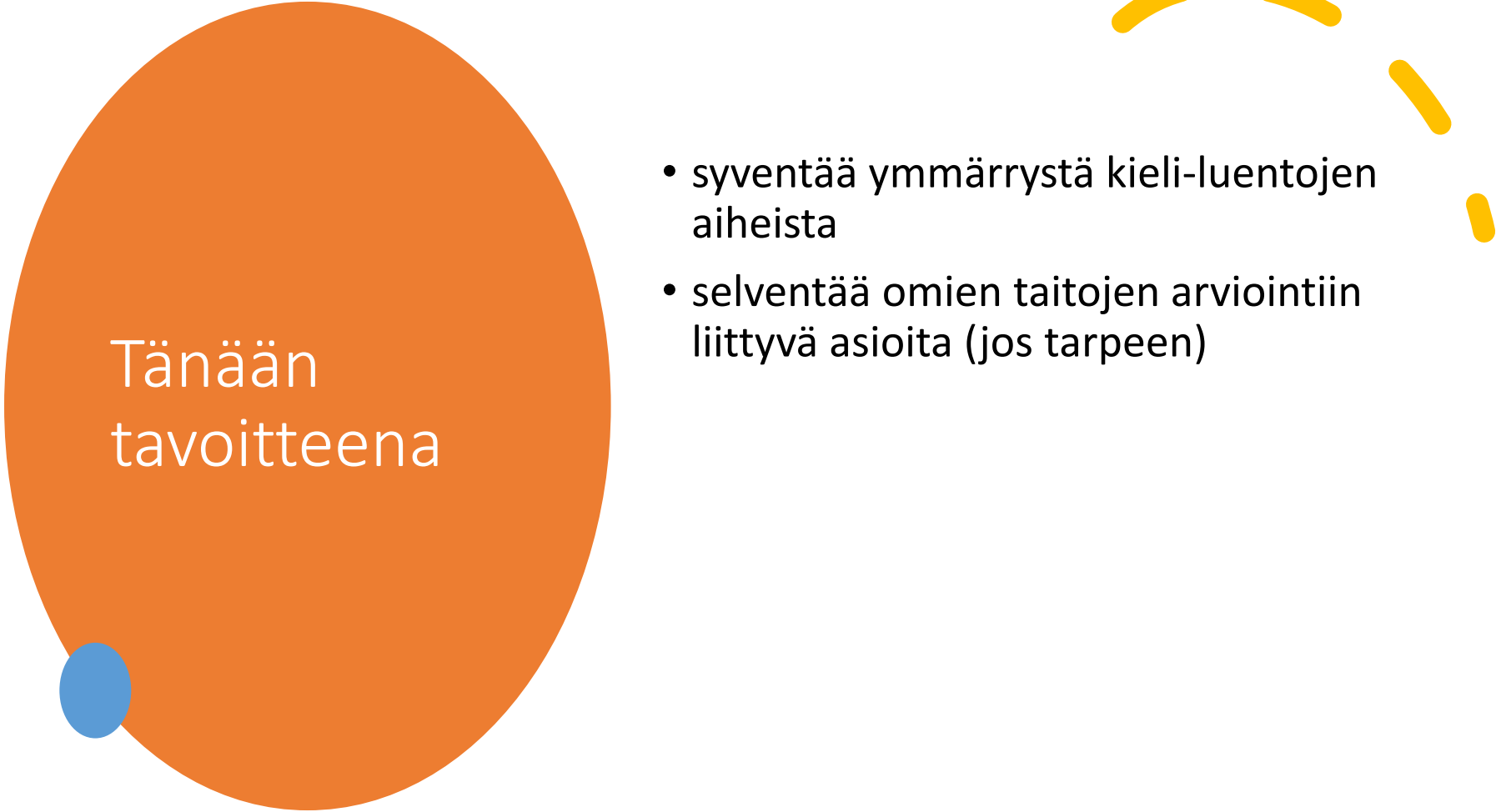
POMM1083

Suomen kielen ja kirjallisuuden pedagogiikka (5 op)

Ops ja kielitietoisuus
Päivi Torvelainen

Kuvat Pixabaystä

Tänään
tavoitteena

- syventää ymmärrystä kieli-luentojen aiheista
- selventää omien taitojen arviointiin liittyviä asioita (jos tarpeen)

Kieli-luentojen antia

Kieli ja kielitietoisuus

Sanna Mustonen & Eija Aalto

sanna.s.mustonen@jyu.fi & eija.aalto@jyu.fi

S2-opetus alakoulussa - osallisuuden tukemista

POMM1083 luento 27.1.2026

Pedagoginen osaaminen
suomen kielessä ja kirjallisuudessa

Ymmärrys
oppiaineesta

osaat eritellä suomen kielen ja kirjallisuuden oppiaineen pedagogista kulttuuria sekä oppiaineen pedagogiikkaan liittyviä erilaisia, esimerkiksi ideologisia ja poliittisia, sidoksia sekä pedagogisia suuntauksia

kirjoittamisen opetuksen
suuntaukset

osaat eritellä, arvioida ja tukea tekstien tuottamistaidon (prosessi + tekstilajitietoisuus) kehittymistä monimediaisissa oppimisympäristöissä

Tekstien
tuottamistaitojen
pedagogiikka

osaat eritellä, arvioida ja tukea kielitietoisuuden kehittymistä

formalistinen ja funktionaalinen
lähestymistapa kielen
opetukseen

Kielitietoisuuden
pedagogiikka

ymmärtät suomen kielen ja kirjallisuuden oppiaineen ja -sisältöjen merkityksen oppijan identiteetin, kehityksen ja hyvinvoinnin näkökulmasta ja osaat hyödyntää oppijoiden omia tekstimaisemia heidän toimijuutensa tukemiseksi

Oppijalähtöisyys

kognitiivinen ja sosiaalinen lähestymistapa
lukutaitoon, kirjallisuuden opetuksen
lähestymistavat

Tekstien
tulkitsemistaitojen
pedagogiikka

osaat eritellä, arvioida ja tukea oppilaiden moninaisia tulkitsemisen taitoja monimediaisissa oppimisympäristöissä ja tukea niiden kehittymistä läpi alakoulun

Monilukutaito eri oppiaineissa ja niitä yhdistävänä tekijänä: ymmärtät suomen kielen ja kirjallisuuden oppiaineen erityisluonnetta sisältö- ja välineaineena sekä osaat jäsentää kielen ilmiöitä ja ohjata monilukutaidon kehittymistä eri oppiaineissa sekä monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa

Monilukutaidon
pedagogiikka

osaat ohjata oppijoita käyttämään metakognitiivisia strategioita taitojensa kehittämisessä (esim. oppimisen suunnittelua, oppimisen ja ymmärryksen kehittymisen seuraamista ja hallinnoimista, työskentelystä nauttimista)

Kieli-ennakkotehtävän purku

- 1. Pisteytä tekemäsi Kieli-ennakkotehtävä.
- 2. Tutustu [Suomen kieli ja kirjallisuus koulussa](#) -teokseen. Siihen koottu keskeisiä kielioppiasioita, joita luokanopettajan tulisi ymmärtää. Selaile (saat toki lukea tarkemminkin) kirjasta seuraavat sivut:
 - Luku 4 Kielitieto 80–101
 - Lyhyt suomen kielioppi sivulta 327–339
- 3. Tee itsellesi omasta osaamisestasi muistiinpanoja Kieli-ennakkotehtävän tuloksen sekä teoksen selailun pohjalta. Miten hyvin asiat ovat sinulla hallussa?

- Onnistuiko pisteytys? Mitä opit? Jäikö jokin asia epäselväksi?
- Mitä ajattelet osaamisestasi?

Kielioppia on

- **sisäinen kielioppi**: kielen (suomi, tanska jne.) rakenne, jonka ihminen osaa osatessaan tätä kieltä → oppilaiden kielitaju opetuksen lähtökohtana

Finnish: Aaaand... koirasi, koirani, koiransa, koiramme, koiranne, koiraani, koiraasi, koiraansa, koiraamme, koiraanne, koirassani, koirassasi, koirassansa, koirassamme, koirassanne, koirastani, koirastasi, koirastansa, koirastamme, koirastanne, koirallani, koirallasi, koirallansa, koirallamme, koirallanne, koiranar, koiranasi, koiranansa, koiranamme, koiranann, koirakseni, koiraksesi, koiraksensa, koiraksemme, koiraksenne, koirattani, koirattasi, koirattansa, koirattamme, koirattanne, koirineni, koirinesi, koirinensa, koirinemme, koirinenne.

- **normatiivinen kielioppi** eli valikoiva kuvaus kieliopista, mitä kielen ilmaisuvaroja on suotavaa ja mitä epäsuotavaa käyttää / ohjaileva kielen rakenteen kuvaus, johon luetaan usein kieliopin normien lisäksi myös oikeinkirjoitusnormit

Epäsuora eli alisteinen kysymyslause erotetaan päälauseesta pilkulla:

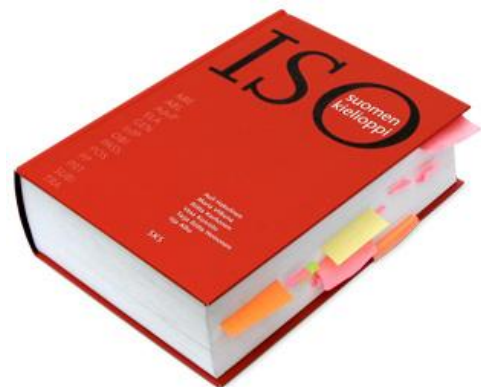
Kukaan ei taida tietää, **missä** hän nykyisin asuu.

→ [Kielitoimiston ohjepankki](#)

Kaksoispassiivi (kuten *olla*an *kärsitty*) on puhekielinen verbirakenne, johon sisältyy kaksi passiivin tunnusta. Yleiskielessä käytetään yksinkertaista passiivia (*on kärsitty*).

- **deskriptiivinen kielioppi** eli kuvaus puhutun ja kirjoitetun kielen kieliopista / kielioppi, joka pyrkii kuvaamaan jonkin kielen rakenteen tiettynä ajankohtana ottamatta huomioon ilmiöiden historiallista taustaa tai pyrkimättä tietoisesti normatiivisiin tavoitteisiin

→ Iso suomen kielioppi <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php> sisältää äänne- ja muotorakenteen, sananmuodostuksen sekä syntaktiset rakenteet, mm. lauseet, lausumat ja yhdysrakenteet.

Koulussa on käytävä.

Arkkitehdille sattui vahinko: oli käytävä vessassa.

Minkä sanaluokan sanoja virkkeessä on?

homonymia

Määritelmä eri alkuperää olevien, eri asiaa merkitsevien sanojen äänteellinen ja graafinen identtisyys

Tieteen termipankki 19.4.2024: Kielitiede:homonymia. (Tarkka osoite: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:homonymia.>)

Käytävä

yks. nom.

käytävä

yks. gen.

käytävän

yks. part.

käytävää

yks. ill.

käytävään

mon. nom.

käytävät

mon. gen.

käytävien, (käytäväin)

mon. part.

käytäviä

mon. ill.

käytäviin

Kävdä

1. inf.

käydä

akt. ind. prees., yks. 1.

käyn

akt. ind. imperf., yks. 3.

kävi

akt. kond. prees., yks. 3.

kävisi

akt. pot. prees., yks. 3.

käynee

akt. imperat. prees., yks. 3.

käyköön

akt. 2. partis.

käynyt

pass. imperf.

käytiin

PARTICIPLES

Present participle

(aktiivi, yksikkö) käyvä

(aktiivi, monikko) käyvät

(passiivi, yksikkö) käytävä

(passiivi, monikko) käytävät

VISK2008 Partisiippi on verbin infiniittinen eli nominaalinen muoto, jolla on sekä verbin että adjektiivin ominaisuuksia: VA-partisiippi (*laulava, meluava*), NUT-partisiippi (*laulanut, melunnut*), sen passiivinen vastine TU-partisiippi (*laulettu, meluttu*) sekä agenttipartisiippi (*äidin tekemä*) ja kieltopartisiippi (*lehtiä lukematon*). Adjektiivin tavoin partisiipit muodostavat lausekkeita, jotka toimivat substantiivin määritteenä, predikatiivina ja predikatiiviadverbiaalina: *laulavilla tytöillä, Nämä ovat minun tekemiäni, Arvio osoittautui pilviä hipovaksi*. Näissä tehtävissä partisiipit taipuvat adjektiivin tavoin luvussa ja sijassa. Lisäksi partisiipit ovat osina liittomuodoissa (*olivat laulaneet, oli meluttu, ei laulanut*) ja verbiliitoissa (esim. *tuli tehneeksi*). (» § 521–.) Adjektiivimaisuutensa vuoksi partisiipit voidaan katsoa paitsi taiputusmuodoiksi myös johdoksiksi (» § 61–62). Verbimäistä niissä on verbikanta ja tietyt verbin täydennykset, esim. objekti: *lehteä lukeva, lehden luenut*. Monet partisiippimuotoiset sanat ovat kuitenkin täysin adjektiivistuneita, esim. *viehättävä, erittäin suosittu*.

Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen,
Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho
2004: *Iso suomen kielioppi*. SKS:n toimituksia 950.
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. ISBN
951-746-557-2.

Ison suomen kieliopin verkkoversio 2008

Onko virke suomea? Miksi on? Miksi ei?

- Listatkaa huomioitanne paperille.

Älkköinen

hörmöskörkkeli

lempautteli

piirpäisessä

lasmottimessa

Älkköinen hörmöskörkkeli lempautteli piirpäisessä lasmottimessa.

- Sanat ovat epäsanoja; niitä ei suomen kielessä esiinny mutta ne voisivat esiintyä
 - *vokaaliharmonia* toimii, ö:t ja ä:t ovat tyypillisiä suomelle
 - *johdin* älkkö+inen (aurinko+inen), *yhdyssana* hörmös+körkkeli
- Virke on suomen kielen ominaispiirteiden mukainen.
 - *sanajärjestys*
 - *lauseenjäsennys*: subjektilauseke + predikaatti + adverbiaalilauseke → on ok jäsentää myös sanoittain
 - virkkeestä erottaa *sanaluokat* (adjektiivi + substantiivi + verbi + adjektiivi + substantiivi)
 - *nominat* taipuvat *sijamuodoissa* ja verbeillä on *taivutusmuodot* ja *aikamuodot* (ja molemmista näistä on *yksikkö- ja monikkomuodot*): Älkköinen (yks. nominatiivi) hörmöskörkkeli (yks. nominatiivi) lempautteli (yksikön imperfekti) piirpäisessä (yksikön inessiivi) lasmottimessa (yksikön inessiivi).
 - subjekti ja predikaatti ovat *kongruenssissa*
 - Lausetyyppi on *toteamus/väitelause* (ja toki voi myös sanoa että modus on indikatiivi)

Millä tasoilla kieltä kuvataan?

Mitä open tulee tietää ja osata?

Eija Aalto

Äännetaso eli fonologia

- aakkoset
- diftongi
- kaksoiskonsonantti eli geminaatta
- vokaalit ja konsonantit
- äng-äänne

Sanan tai sananmuodon taso (morfologia)

- adjektiivien vertailuasteet
- aktiivi ja passiivi
- sanaluokat
- sijamuodot
- verbien aikamuodot
- verbien persoonamuodot
- yleis- ja erisnimet
- yhdyssanat
- yhteen ja erikseen kirjoittaminen
- (synonyymit, vastakohtat, homonyymit)

Lauseen taso (syntaksi)

- lauseenjäsenet
- lauseenvastikkeet
- lausetyypit (toteamus-, kysymys-, huudahduslause)
- modukset (tapaluokat): indikatiivi, imperatiivi, konditionaali, potentiaali
- nominaalimuodot (esim. partisiipit: lentävä lehmä)
- pää- ja sivulause, yhdyslause
- sivulausetyypit
- Välimerkit

Tekstin ja tilanteen taso (pragmatiikka)

- kappalejako
- välimerkit
- yleis- ja puhekieli
- murteet ja slangi

Semanttinen taso (semantiikka)

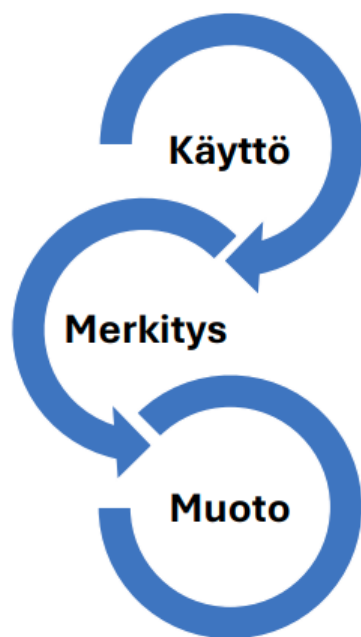
- ala- ja yläkäsitteet
- synonyymit
- vastakohtat
- homonyymit

Muistin virkistystä opsista: Mitä käsitteitä opetellaan?

Vuosiluokkien 1–2 opetuksessa tuetaan kehittyvää kielitietoisuutta ja ohjataan tekstien tarkastelun kautta laajentamaan omia tekstien tuottamisen taitoja. Tässä vaiheessa opitaan kielen tutkimista tukevat peruskäsitteet, kuten **sana, tavu, kirjain** ja **äänne**.

Vuosiluokilla 3–6 keskitytään vahvistamaan oppilaan kielitietoisuutta ja innostamaan häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja. Oppilas harjaantuu käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja tuottaa itsekin aiempaa monipuolisempia ja laajempia tekstejä. Kielen tutkimista tukevat peruskäsitteet, kuten **sanaluokat** (nominat, verbit, adpositiot eli pre- ja postpositiot, adverbis ja partikkelit), jotkin **sijamuodot** (nominatiivi, genetiivi, partitiivi, essiivi, translatiivi ja paikallissijat) sekä **persoonamuodot** (persoonat 1–3 aktiivissa ja passiivi ja aikamuodot preesens, imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti).

Funktionaalinen tapa opettaa kielioppia

1. Valitaan oppilaalle merkityksellinen, autenttinen teksti

2. Tekstin merkityksen ja sosiaalisen kontekstin avaaminen

- Kuka puhuu? Missä? Kenelle? Miksi? Mikä tehtävä tällä tekstillä on?
- Mitä tästä itse ajattelen?
- (Ymmärtävä ja kriittinen lukutaito ennen tuottamistaitoa.)

3. Ohjataan havainnoimaan kielen ilmiötä

- Tekstin kokonaisrakenne
- Mitä kielellä ilmaistaan? (houkutellaan, käsketään, tiedotetaan, vaaditaan, lohdutetaan...?)
- Miten merkitystä ilmaistaan?

4. Ohjataan tunnistamaan, päättelämään ja kokoamaan säännönmukaisuuksia (=pääsäännöt) fokuksessa olevasta kieliopillisesta ilmiöstä (esim. käskymuoto)

5. Strukturoitua harjoittelua (ei siis lähdetä tästä liikkeelle)

- Mukana käyttökonteksti ja merkitykset (ei vain irtosanoja ja lauseita)
- Eri kielitaidon osa-alueet (ei vain kirjoittamista)
- Yksin ja yhdessä

6. Vapaampaa, varioivampaa harjoittelua mahdollisimman autenttisissa tilanteissa

Tulkinnoista ja havainnoista
keskustellaan
Tulkintojen jakaminen monin
eri tavoin – sallivuus erilaisissa
tulkinnoista

Tekstien tulkitseminen ja kielietietoisuus

Aluksi

- Millainen olo tekstistä tulee?
- Mitä tämä teksti yrittää tehdä minulle?

Tekstin tausta

- Miksi teksti on kirjoitettu, mikä tehtävä tekstillä on?
- Kuka tekstin on tuottanut? Miten? Missä se on julkaistu?
- Ketä varten teksti on tuotettu? Kuka sitä käyttää, mihin ja miten?
- Missä kohtaavat samanlaisia tekstejä?
- Millaisia tarkoitusperiä tekstillä on? Kenen etuja se palvelee?

Tekstin rakenteita ja muotoja

- Miten teksti rakentuu? Mistä osista se koostuu?
- Mihin tekstin sisältö perustuu?
 - kokemuksiin, arkielämään, faktatietoon (tai sellaisena esitettyyn), näkemyksiin, mielipiteisiin, tulkintoihin?
- Millaisen roolin teksti rakentaa kirjoittajalle ja lukijalle?
 - Suhteen muodollisuus–epämuodollisuus, läheisyys–etäisyys, tunteikkuus–asiakeskeisyys, tasa-arvoisuus...
- Miten kirjoittaja suhtautuu esittämäänsä asiaan?
 - asenteet, varmuusasteet, totuusarvot jne.

**Tämä on tenttimateriaali ”Kriittisen lukutaidon
ydinkysymykset”**

- 1 Tutki, millainen Murre on kuvissa. Kirjoita adjektiivit.

Adjektiivi on sana, joka kertoo, millainen jokin on. Usein adjektiivit kuvailevat substantiiveja.

- 2 Keksi ja kirjoita jokaiseen kohtaan kolme adjektiivia.

Kirja voi olla

jännittävä

Kissa voi olla

leikkisä

Sää voi olla

aurinkoinen

- 3 Kirjoita adjektiivit mielestäsi sopivaan järjestykseen niin, että sanan merkitys voimistuu. Esimerkki: lämmin, kuuma, polttava

valtava
suuri
kookas

- 4 Keksi ja kirjoita tekstiin sopivat adjektiivit. Lukekaa ja vertailkaa tekstejä parin kanssa.

Näin eilen _____ elokuvan.

Siinä oli _____ juoni ja

_____ näyttelijät.

Olin elokuvissa _____ ystäväni kanssa.

Ostimme molemmat _____

pussit karkkia. Meillä oli _____!

KAVERIPALAUTE

☐ Hyvin keksitty!

☐ Ihan kiva.

☐ No jaa...

_____ kaverin allekirjoitus

Adjektiiveilla on monta taivutusmuotoa.

Ne taipuvat samalla tavalla kuin substantiivit.

Esimerkki: hieno, hienon, hienoa, hienona, hienoksi, hienossa, hienosta, hienoon, hienolla, hienolta, hienolle

- 5 Lue virkkeet. Keksi yksi adjektiivi, joka sopii kaikkiin virkkeisiin. Kirjoita adjektiivi viivoille oikeassa taivutusmuodossa.

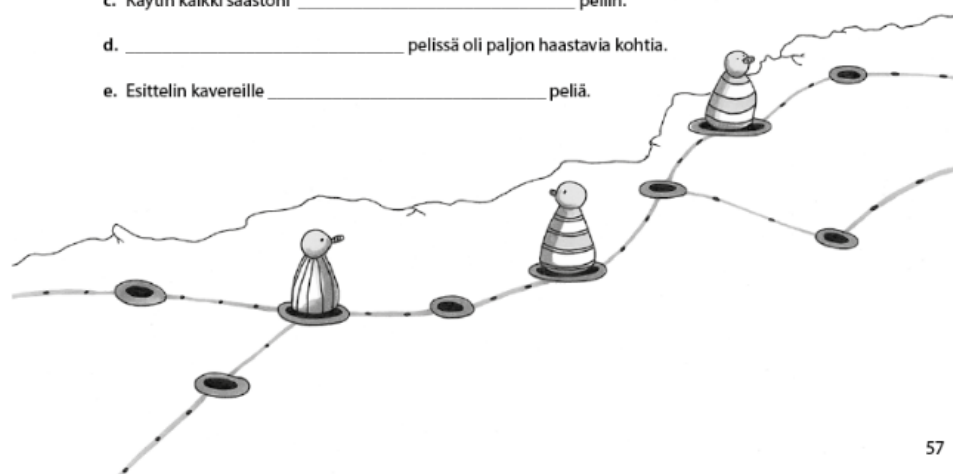
a. Näin lehdessä mainoksen _____ pelistä.

b. Halusin heti ostaa _____ pelin.

c. Käytin kaikki säästöni _____ peliin.

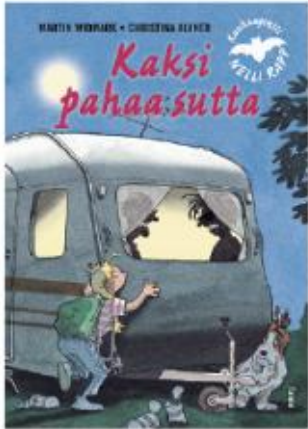
d. _____ pelissä oli paljon haastavia kohtia.

e. Esittelin kavereille _____ peliä.

Miten kirjoitan arvostelun?

Kauhuagentin kaamea seikkailu

Martin Widmark: *Kaksi pahaa sutta.*
Nelli Rapp -sarja.

Nelli Rapp on rohkea ja utelias tyttö, jonka paras kaveri on hänen laiska Lontoo-koiransa. Nelli on käynyt Hirviöakatemian ja toimii kauhuagenttina numero 10, joka taistelee kummajaisia vastaan.

Nelli ja Lontoo-koira ovat matkalla kenneliin, josta Lontoo on kotoisin. Lontoo kaataa leirintäalueen kohdalla roskapöntön, joka oli täynnä koiranruokapurkkeja ja partahöyliä. Kun he pääsevät kenneliin, saapuu paikalle samaan aikaan kaksi erikoista ihmistä.

Koirat suhtautuivat heihin hyvin oudosti. Tästä alkaa Nellin jännittävä ja vaarallinen seikkailu.

Pidin kirjasta, koska se oli hauska ja jännittävä. Kirjassa on sopivasti kuvia, jotka ovat hassuja ja sopivat hyvin kirjan tekstiin. Kansikuva herätti mielenkiinnon lukea kirjan. Kirjan teksti on helppolukuista. Jännitystä on juuri sopivasti.

Suosittelen kirjaa kaikille, jotka pitävät jännittävistä kirjoista. Olen lukenut samalta kirjailijalta myös *Lasse-Maijan etsivätoimisto* -kirjoja, jotka ovat myös hiukan jännittäviä. Nelli Rappista kertovat myös kirjat *Hirviöakatemia* ja *Frankensteinin kummajainen*. Toivottavasti näitä kirjoja tulee lisää.

Iida, 10 v.

Lähde: Välkky 4

Kauhuagentin seikkailu

Nelli Rapp on tyttö, jonka kaveri hänen Lontoo-koiransa. Nelli on käynyt Hirviöakatemian ja toimii kauhuagenttina numero 10, joka taistelee kummajaisia vastaan.

Nelli ja Lontoo-koira ovat matkalla kenneliin, josta Lontoo on kotoisin. Lontoo kaataa leirintäalueen kohdalla roskapöntön, joka on täynnä koiranruokapurkkeja ja partahöyliä. Kun he pääsevät Kenneliin, saapuu paikalle samaan aikaan kaksi ihmistä. Koirat suhtautuvat heihin hyvin oudosti. Kirjassa on kuvia, jotka ovat hassuja ja sopivat kirjan tekstiin. Kansikuva herätti mielenkiinnon lukea kirjan. Kirjan teksti on helppolukuista. Jännitystä on juuri sopivasti.

Agentin seikkailu

Nelli Rapp on tyttö, jonka kaveri on Lontoo-koira. Nelli on käynyt akatemian ja toimii agenttina numero 10, joka taistelee kummajaisia vastaan.

Nelli ja Lontoo-koira ovat matkalla kenneliin, josta Lontoo on kotoisin. Lontoo kaataa alueen kohdalla pöntön, joka on täynnä purkkeja ja höyliä. Kun he pääsevät Kenneliin, saapuu paikalle samaan aikaan kaksi ihmistä. Koirat suhtautuvat heihin hyvin oudosti. Kirjassa on kuvia, jotka ovat hassuja ja sopivat kirjan tekstiin. Kansikuva herätti mielenkiinnon lukea kirjan. Kirjan teksti on helppolukuista. Jännitystä on juuri sopivasti.

Miten kirjoitan arvostelun?

Kauhuagentin kaamea seikkailu

Martin Widmark: *Kaksi pahaa sutta.*
Nelli Rapp -sarja.

Nelli Rapp on rohkea ja utelias tyttö, jonka paras kaveri on hänen laiska Lontoo-koiransa. Nelli on käynyt Hirviöakatemia ja toimii kauhuagenttina numero 10, joka taistelee kummajaisia vastaan.

Nelli ja Lontoo-koira ovat matkalla kenneliin, josta Lontoo on kotoisin. Lontoo kaataa leirintäalueen kohdalla roskapöntön, joka oli täynnä koiranruokapurkkeja ja partahöyliä. Kun he pääsevät kenneliin, saapuu paikalle samaan aikaan kaksi erikoista ihmistä.

Koirat suhtautuivat heihin hyvin oudosti. Tästä alkaa Nellin jännittävä ja vaarallinen seikkailu.

Pidin kirjasta, koska se oli hauska ja jännittävä. Kirjassa on sopivasti kuvia, jotka ovat hassuja ja sopivat hyvin kirjan tekstiin. Kansikuva herätti mielenkiinnon lukea kirjan. Kirjan teksti on helppolukuista. Jännitystä on juuri sopivasti.

Suosittelen kirjaa kaikille, jotka pitävät jännittävistä kirjoista. Olen lukenut samalta kirjailijalta myös *Lasse-Maijan etsivätoimisto* -kirjoja, jotka ovat myös hiukan jännittäviä. Nelli Rappista kertovat myös kirjat *Hirviöakatemia* ja *Frankensteinin kummajainen*. Toivottavasti näitä kirjoja tulee lisää.

Iida, 10 v.

Miten näitä tekstejä voisi käyttää opetuksessa?

Kettu tassutteli metsässä, jossa puut kuiskailivat tarinoita. Aurinko pilkisti pilvien välistä ja valaisi polun. Kettu haisteli ilmaa ja katseli silmillään perhosia, jotka leijailivat kesätuulella.

Utelias kettu tassutteli metsässä, jossa korkeat puut kuiskailivat tarinoita. Aurinko pilkisti pilvien välistä ja valaisi mutaisen polun. Kettu haisteli viileää ilmaa ja katseli silmillään perhosia, jotka leijailivat kesätuulella.

Pieni, utelias kettu tassutteli hiljaisessa, sammaleisessa metsässä, jonka korkeat, vihreät puut kuiskailivat salaperäisiä tarinoita. Kirkas, kultainen aurinko pilkisti pehmeiden, valkoisten pilvien välistä ja valaisi kostean, mutaisen polun. Kettu haisteli raikasta, viileää ilmaa ja katseli suurilla, kiiltäville silmillään värikkäitä, iloisia perhosia, jotka leijailivat kevyesti lämpimässä kesätuulella.

Copilotin tuottamat tekstit

Toiminnallinen kielioppi

(Rättyä, K. 2015. Kielitiedon opetusmenetelmien uudet suunnat: toiminnallinen kielioppi ja kielentäminen. Teoksessa Jakonen, T., Jalkanen, J., Paakkinen, T. & Suni, M. (toim.) Kielen oppimisen virtauksia. AFinLAn vuosikirja 2015. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 73. Jyväskylä, 187–207)

= kieliopin käsitteiden nivominen vuorovaikutuksellisiin harjoituksiin, usein esim. liikunnan avulla

Keskellä ilman tuolia oleva oppilas huutaa verbit ja verbilapun saaneet oppilaat vaihtavat paikkaa. Ilman tuolia jäävä oppilas tulee keskelle huutajaksi.

Improvisaatioesitys rooleissa, Commedia dell'arte, kolme vapaaehtoista:

- nominatiivi on tosikko ja tietää aina kaiken (sanojen perusmuodot käytössä)
- partitiivi on sosiaalinen (party!) ja ahne, haluaa aina jotakin (-a/-ä, -ta/-tä)
- genetiivi kysyy aina kenen, on utelias ja kateellinen (-n/-en, -den/tten) (Maunu 2010: 26.)

Mikä on kognitiivinen tavoite (muistaa, ymmärtää, soveltaa, analysoi, arvioi, luo ja kehittää)?

Tunnetavoite: hauskaa, opitaan yhdessä

Kielentäminen (Rättyä 2015)

= ajatusprosessin avaaminen käsitteen konstruointiprosessin yhteydessä, ”oman ajattelun kuvaaminen” ” yhdessä oppiminen”

Tunnista alleviivatun sanan sanaluokka ja perustele vastauksesi.

Tunnista alleviivatun sanan sanaluokka ja kerro, millaisia keinoja käytit sanaluokan Tunnistamisen apuna ja miten päädyit loppuratkaisuun.

(Vrt. Alleviivaa partikkelit)

Oppilaan perustelu: Ilmaisee aikaa, ei taivu, eli sanaluokka on partikkeli.

Oppilaan perustelu: Se on partikkeli, joka ilmaisee aikaa. Kokeilin sitä niin, että se ei taivu ja sitten selvitin, että se ilmaisee aikaa.

Kieli-luentoja antia

Kieli ja kielitietoisuus

Sanna Mustonen & Eija Aalto

sanna.s.mustonen@jyu.fi & eija.aalto@jyu.fi

S2-opetus alakoulussa - osallisuuden tukemista

POMM1083 luento 27.1.2026

POPS 2014 – kielitietoisuuspointteja

- Hyödynnetään omaa ja ympäristön kielellistä ja kulttuurista *monimuotoisuutta*.
- Jokainen yhteisö ja yhteisön jäsen on *monikielinen*.
- Keskustellaan kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja *kielen keskeisestä merkityksestä oppimisessa*, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa.
- *Eri kielten käyttö rinnakkain* koulun arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan.
- Kielitietoisessa koulussa
 - jokainen aikuinen on kielellinen malli ja myös *opettamansa oppiaineen kielen opettaja*.
 - *jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä. Eri tiedonalojen kielet ja symbolijärjestelmät avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen.*

Miten näkyy/
voisi näkyä
sinun
opetuksesi
käytän-
teissä?

Kielitietoisuus koulun käytänteissä

Mukailtu artikkelista Andersen, L. K. & Ruohotie-Lyhty, M. (2019). Mitä on kielitietoisuus ja miten se näkyy koulussa?. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 10(2). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2019/mita-on-kielitietoisuus-ja-miten-se-nakyy-koulussa>

- **Kielen huomioiminen**
 - Mitä kielellä tehdään eri tilanteissa/miten kieli toimii eri tilanteissa? esim. tekstin rakentuminen, sanasto/fraasit -> varmistetaan ymmärtäminen
 - Kielen vaihtelu (puhuttu/kirjoitettu, aika, paikka, tilanne)
- **Kielellinen luovuus**
 - leikitään merkityksillä, muodoilla tai muodon ja merkityksen välisellä suhteella
- **Metakielellinen tieto ja metakielellinen pohdinta**
 - tietoa kielestä järjestelmänä ja kielen käyttöön liittyvistä säännöistä -> käsitteet
- **Kieliin ja kieliyhteisöön kohdistuvat asenteet**
 - luokan ja muun ympäristön monikielisyyden huomiointi

Esimerkkejä materiaalista Minästä kiinni – Perusopetuksen oppimateriaali moninaisista identiteeteistä (s. 34-40)

Pohdi omaa kieli-identiteettiäsi. Miltä sinusta tuntuu, kun puhut suomea, ruotsia, englantia tai jotain muuta kieltä? Tuntuuko sinusta, että sinusta tulee toinen henkilö, kun vaihdat kieltä? Miksi?

Muistatko itse käyttäneesi tilanteeseen epä-sopivaa sanaa, kun et vielä täysin hallinnut vierasta kieltä? Mitä siitä seurasi?

Sanat, tunteet, hajut, aistimukset – kaikkia näitä on helpompi kuvailla ja ymmärtää puhujan vahvimmilla kielillä. Ajattele mielessäsi sanaa ”rakkaus” suomeksi. Miltä se sinusta tuntuu? Käännä sana sitten jollekin muulle kielelle. Miltä se nyt tuntuu?

Tehkää oppilaiden kanssa kielellisiä muotokuvia, joissa oppilaat piirtävät itsensä ja sijoittavat kuviin osaamiaan kieliä kuvaavia värejä (tarkemmat ohjeet ks. Kielestä koppi-kirjan tehtävä *Minun kieleni* s. 211). Verkosta löytyy monia muitakin esimerkkejä kielelliseen elämänkertaan (language biography) liittyvistä tehtävistä. Tämän jälkeen oppilaat voidaan kerätä piiriin ja aloittaa keskustelu piirrosten merkityksistä. Tehtävän tavoitteena on saada oppilaat tietoisiksi osaamistaan kielistä ja omasta kielenkäytöstään. Lisäksi voidaan pohtia, kenen kanssa he näitä kieliä käyttävät, ja keskustella kieliin liittyvistä tunteista.

Tämä tehtävä sopii tällaisenaan vain oppilaille, jotka eivät puhu koulun opetuskieltä ensikielenään. Toki tehtävää voi käyttää myös kielten oppitunneilla.

Pyydä oppilaitasi piirtämään kotinsa paperille ja kuvailemaan sitä viidellä koulun opetuskielen sanalla sekä viidellä heidän ensikielensä sanalla. Oppilaat voivat käyttää verkossa olevaa käännöstyökalua, jos he eivät löydä haluamaansa sanaa tai osaa kirjoittaa sitä. Mitkä sanat he päättivät kirjoittaa suomeksi ja mitkä muilla kielillä? Miksi?

Opettajan on hyvä pohtia myös omia asenteita eri kieliä kohtaan, koska usein asenteet ovat tiedostamattomia. Mitkä kielet herättävät mielikuvia esimerkiksi vallasta ja vauraudesta? Entä millaisia mielikuvia herää kiinasta, venäjästä, ruotsista tai italiasta? Voi myös pohtia, mitä kieliä koulussa on tarjolla, ja mitä tämä kertoo kielten arvostuksesta.

Harjoituksia:

- **Tarinat eri kielillä:** Tarinoilla on keskeinen rooli eri kielissä ja kulttuureissa. Niillä on kamalla voidaan myös hahmottaa erilaisia elinpiirejä ja elämäntapoja. Tarkasteluun voidaan nostaa esimerkiksi universaalit ja usein toistuvat piirteet mutta myös erityiset hahmot, tarinat ja opetukset tai lingvistiset keinot (tekstin rakentuminen, sidoskeinot, sanajärjestys; teeman rakentaminen, juonen kuljetus, hahmojen kuvailu jne.).
- **Lauluja eri kielillä:** Musiikki toimii ikkunana kieliin ja kulttuureihin sekä tukee opimista kokonaisvaltaisesti huomioimalla koko kehon ja tunteet. Sen avulla voidaan myös tunnistaa ja arvostaa yksilön sekä yhteisöjen kulttuurihistoriaa sekä erilaisia alakulttuureja. Anna oppilaiden valita ja tuoda itse musiikkia luokkaan ja pohtikaa millaisia merkityksiä sillä (esimerkiksi rap-musiikilla) nuorille on.
- **Tiedonhaku ja projektit eri kielillä:** Ratkaiskaa ongelmia, etsikää tietoa ja käyttäkää mahdollisimman monenlaisia medioita eri kielillä – medioita käyttäessä, tietoa hakies- sa ja merkityksistä neuvotellessa eri kielten rinnakkainen käyttö on hyvinkin luonte- vaa. Oppilailla itsellään on usein tiedossaan ja jaettavana uusia medioita ja lähteitä.
- **Opeta toisille:** Opettakaa toisillenne jokin äidinkielen ilmaus tai näkökulma aihee- seen. Se voi olla esimerkiksi arjen fraasi, onnittelulaulu, ajankohtaisiin tapahtumiin ja juhlapäiviin liittyvää kieltä, oman kulttuurin ruoka tai vaikkapa perinne, jota halutaan vaalia.

Kielenkäyttötilanteiden löytämisen avuksi

- Merkitkää kellotauluun, minkälaisissa kielenkäyttötilanteissa ja kohtaamisissa päivän mittaan olette kasvokkain ja medioiden kautta kotona, eskarissa, koulussa, vapaa-aikalla.³² Millaisia kielellisiä tarpeita havaitsette?
- Miten ohjaan hoitolapsia/oppilaita havainnoimaan kielenkäyttöä erilaisissa tilanteissa ja jäljittelemään ilmauksia? Millaisia tilanteita voisi simuloida luokassa? Millaisia draamallisia ja tarinallisia menetelmiä voisi käyttää mahdollistamaan vuorovaikutustaitojen ja tilanteisen kielitaidon kehittymisen?

Lähde: Mustonen, S. & Honko, M. 2018. Monikielisyyttä tukeva pedagogiikka. Teoksessa M. Honko & S. Mustonen Tunne kieli - matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen (s. 118-141) Finn Lectura.